

Egy meg nem jelent könyvről

Érvek, ellenérvek, tények

Néhányan megkönnyebbülten fellelegeznek, igen sokan sajnálják, hogy a mű nem jelenhetett meg. Mindig sajnálatos, ha valaki időt és fáradságot nem kímélve, jó szívvvel és jó szándékkal feleslegesen dolgozik egy könyvön. Hogy ez nekik is megérte? Az vesse rájuk az első követ, aki maga nem hasonlóképpen cselekedett volna. A könyv azonban - *Tábornokok 1945-1990* címmel - nem jelent meg, és feltehetően a Zrínyi Kiadó gondozásában nem is fog. Hogy másutt több szerencsével járnak-e a szerzők, nem tudni...

Mindenesetre a kiadóba két levél is érkezett. Az első a könyv egyik szerzőjétől, Gellért Tibor nyugállományú alezredestől, a második Györkei Jenő alezredestől, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum osztályvezetőjétől. Mindkettőt közöljük, egyúttal a Zrínyi Kiadó főigazgatójának, Sipos Géza ezredesnek véleményét kértük a két levélről, a könyvvel kapcsolatos nemleges döntés okairól és a színtalag mögött történekről.

Tábornokokról pártatlanul

Napjaink könyvkiadásáról egyre több jogosan bíráló cikk jelenik meg. Valamennyi elismeri, hogy a demokratizálási folyamat eredményeként az írói gárda felszabadult, korlátok nélkül közölhetik erről-arról kialakult, eddig „tabu”-nak tartott álláspontjukat. Arról a sajnálatos helyzetről is szólnak - legutóbb a „168 óra” című lapban -, hogy „szellemi szeméttömeg” árasztotta el a könyvpiacot, mert ma már minden megjelenhet. Minden? Ez azért túlzás! Ennél sokkal pontosabban megfogalmazás, hogy minden szemét megjelenhet. Minden? Ez azért túlzás! Ennél sokkal pontosabb megfogalmazás, hogy minden szemét megjelenhet, de nem feltétlenül közölhető az objektív tényeket, igazságot tartalmazó munka. Nem bizony!

Elgondol, ha néhány levitézlett - ma már állítólag hatalommal sem rendelkező - személy felemeli (nema szavát), a telefont és tiltakozik, személyi jogainak megsértésére hivatkozik. Már vége is a demokraciának! A Kiadó (Zrínyi) pánikszerűen áll el a kézirat megjelentetésétől. Esetleg a szerzők is megijednek. Mi lehet az oka, hogy amit egyesek a nyilvánosság előtt szégyellnek, az igazság közlését, fenyegetéssel ma is meg tudják akadályozni. Csak ennyit mondanak: „amennyiben a beharangozott kiadvány megjelenik, az engem

személyemben sért és pert indítok a kiadó, illetve a szerzők ellen”. Lehetne azt válaszolni, hogy a tények, adatok, az igazság közlése semmilyen törvénybe nem ütközik. De nem ez történik! Jobb a békeesség, nem kell az igazság, a kiadó eláll a tervezett publikációs szándékától.

Itt be is fejezhetnék a keserűséget, de az olvasó mindig - és joggal - a konkrét tényekre kíváncsi. Akkor pedig küzdjük le a fenyegetésekből származó félelmünket és lássuk a tényeket.

Egyre több könyv, cikk jelenik meg a hadsereg vezetőinek viselt dolgairól, a korábban titkosan kezelt - bár sokak által köztudott - negatív jelenségekről. Tömegek olvasták, mert nagy port vert fel Bokor Imre - több kiadást megélt „Kiskirályok mundérban” című könyvét. A szerző hiába hangsúlyozta, hogy a korrupció döbbenetes tényei nem az egész tábornoki karra jellemzők. Mégis az a gyökerében hibás általánosítás terjedt el, hogy „minden tábornok, sőt a tisztikar zöme korrupció, alulképzett”. Hiába íránk le ezerszer és terjesztenénk röplapokat: Emberek ez így NEM IGAZI! (és a szerző sem ezt írta). Nem tudnánk a téveszméket elsöpörni.

Ebből származott az ötlet: adjunk közre egy 1945-1990 között valamennyi tábornok pályafutását tartalmazó adattárat. Ne legyen benne értékelés, csak a

tényeken, adatokon alapuló tiszta igazság és bízzuk az olvasókra a következtetések levonását. Egy ilyen feldolgozás egyébként is „reher foltja” eddigi hadtörténeli, és neknek és a szociográfiának. Az ötlet tetszetősnek bizonyult, olyannyira, hogy hadseregünk vezetői, pontosabban a személyügyi csoportfőnök és beosztottai támogatták, segítették a gyűjtőmunkát. Nélkülük nem is lett volna kiadásra alkalmas kézirat. Közel félezer tábornok adatait szedtük csokorba, hogy plasztikus képet nyújtsunk katonai pályafutásukról. Az adatok egyértelműen bizonyítják, hogy alig több mint egy tucatnyi tábornok kivételével nincs mit szégyellniük. Zömük megszerezte a megfelelő, a beosztásukhoz szükséges szakképzettséget. A tábornokok közül többen szereztek főiskolai, egyetemi oklevelet és nem kevesen tudományos fokozatot. Többségük alacsony rendfokozattal kezdte és végigjárva a ranglétrát (beosztást is) jutott el a tábornoki jogarig.

A mű megjelenése ellen nem is ók tiltakoznak, hanem az a néhány, akiről kiderül, hogy alapfokú képzettséggel kerültek beosztásukba és kaptak magas rendfokozatot érdemtelenül, rátermettség nélkül. Az 1945 után lett tábornokok közül jelentős számban voltak olyanok, akik csupán elemi iskolai és kevesen olyanok, akik középiskolai végzettséggel rendelkeztek. Ezek közül néhányan még katonailag sem képezték magukat. Ezek nem tanultak és ennek hiányát senki sem kérte, nem merete számonkérni. Közülük kerültek ki a fenyegetőzők, akik szégyellnék, ha közhírré tennék a tény: alulképzetten töltötték be nagy hatalommal járó funkciójukat. Mit mondjunk ezeknek? Talán annyit: „Ne most szégyenkezzenek, akkor kellett volna, amikor elemi alapképzettséggel vállalták a magas beosztást, a nagy rendfokozatot és továbbtanulásra alkalmatlanok voltak”. Képtelenek felfogni, hogy a személyiségi jogot akkor sértենék, ha a tények helyeit igaztalan vádakot közölnénk. Erről viszont szó sincs!

Apropó jog! Jó lenne, ha valaki elmagyarázná, miért engedte a jogállamot hirdető hatalom, hogy egyesek ügyészi, bírói beosztást töltsenek be jogi végzettség nélkül, és ebben a beosztásban 1957-ben és azt megelőzően is halálos ítéletek sorát hoz-

hatták. Vajon ki tekintheti ezt jogosnak, viszont a pusztán tényközlést (amibe még senki sem halt bele!) jogsértésnek. Valaki szánja meg a tudatlan(!) szerzőket is és mondja el hogyan lehetséges - Európában -, hogy elemi iskolai végzettséggel tábornok, hadseregparancsnok, sőt honvédelmi miniszter, vagy akár hadbíró is lehetett néhány ember. Beosztásukban több ezer beosztott tiszt „élet-halál urai” voltak, pedig azok valamennyien magasabb képzettséggel rendelkeztek, mint ők.

A közérthetőség érdekében, egyesek megnyugtatója, mások idegesítése céljából elmondjuk milyen adatokat akartunk, illetve akarunk közölni. A kiadvány akaratára betűrendben tartalmazza 1945-1990 között szolgált tábornokokat az alábbi adatokkal: név, a születési adatokkal, eredeti foglalkozásuk, polgári- és katonai iskolai végzettségük, szolgálati idejük kezdete és fegyveremük, mikor, milyen rendfokozatba léptek elő, beosztásuk vázlatos felsorolása, kitüntetések, stb.

A kötet melléklete néhány dokumentummal, statisztikai adattal bővítené a kutatók és a téma iránt érdeklődők ismeretét.

Végezetül ismét feltesszük a kérdést, hogy a feldolgozás kinek sérti személyi jogait? Meggyőződésünk, hogy még azon keveseket sem, akiknek van mit szégyellni. Amennyiben a munka mégsem jelenne meg, úgy csak tudomásul vehetjük - amit úgy is tudunk -, hogy fiatal demokraciánknak még van mit fejlődnie.

Befejezésül hadd közöljem saját adataimat:

dr. Gellért Tibor nyugállományú alezredes vagyok. 1931. április 3-án születtem. Apám tűzifagépmunkás, favágó volt. Szolgálati időmet 1949. április 1-jétől számítják. Ekkor 6 elemi iskolai végzettséggel vonultam be katonának. Először a Kossuth Lajos Tűzértészeti Iskolába, majd a Petőfi Politikai Tisztképző Intézetbe kerültem. Itt avattak 1950-ben tüzérpolitikai tiszt alhadnaggyá. Ezt követően társadalomtudományi előadó tanárként dolgoztam. A pártnak 1946 óta voltam tagja. A hadsereg tette lehetővé, hogy elvégezzem a gimnáziumot, az Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem történelem-könyvtár szakát és a hadsereg történetéből írt munkámmal doktoráltam. 1956-ban tagja voltam a XII. kerületi karhatalmi századnak. 1957-ben tartalék állományba helyeztek és

visszaverettek tartalékos hadnaggyá, majd reaktivizáltak, és 1989. november 1-jével mint történész osztályvezető kértem nyugállományba helyezésem.

Nem voltam tábomok, de ha

bárki igényli - szegyenézés nélkül közlöm a fentieknél részletesebb pályafutásomat, annak sötétebb-naposabb epizódjait.

Gellért Tibor

Egy rókaról két bőrt...

Még az elmúlt rendszer hadseregvezetése úgy döntött, hogy dicsó múltját ércnél maradandóbb emlékebe önti. Ezért létrehozták a Hadtörténeti Intézet kebelén belül a Magyar Néphadsereg története osztályt és milliókat sem sajnálva - egy előre meghatározott kórtól - beindult a munka. Az osztály vezetője dr. Gellért Tibor alezredes lett.

A múlt év őszén a Néphadsereg története osztály megszűnt, átszerveződött, majd nem sokkal utána Gellért alezredes nyugállományba vonult. Régi főnökei, hogy nyugdíja mellé némi zsebpénzt biztosítsanak, szerződést kötöttek vele: „A hadsereg vezető beosztású állományának rangsorolása 1945-1989” című munka elkészítésére. Szabó Egon és Liptai Ervin vezérőrnagyok voltak a megbízók. Szabó Egon ívenként (1 ív = 40 000 betű) 10 000 forintot akart fizetni, majd Liptai Ervin 7000 forintra redukálta ezt az összeget. Ebbe a munkába, mint társszerzőt Gellért Tibor bevonta Csendes László nyugállományú alezredes is.

A szerzők arra hivatkoztak, hogy az utolsó tiszti rangsorolás 1944-ben jelent meg, és ezek a sematizmusok nyíltak voltak, bárki betekinthezett ezekbe. Ez igaz, de amiben tévednek, az az, hogy ezek a régi kiadványok nem tartalmaztak mást, csak a nevet, születési adatokat, az avatás dátumát, a hivatásos állománybavétel időpontját, a rendfokozatot, a fegyveremet, valamint a kitüntetésekét. A beosztást már nem, és az összes közölt adat két sorba belefért.

Ezzel szemben a Gellért-Csendes páros - túllépve a szerződés szabta kereteket - egy gépelt oldalnyi „csemege” adalékot gyűjtött össze a hadsereg régi és jelenlegi tábomokairól és ezredeséről, melyek már túllépték a sematizmus kereteit. Az, hogy

villamosvezető volt-e, vagy szabósegéd, juhászbajtár avagy kovácsinas - és milyen „gyorstalpaló” végzett - mindez nem tartozik a sematizmusba. És az sem, hogy Bata félszemű volt-e vagy sem.

Az általuk összegyűjtött adatokon lehetne csemegézni, lehetne csámcsogni, de az érvényben levő személyiségvédelmi törvények alapján, azok szellőztetése sértené az érintettek személyiségjogait és ezért - akár bírói úton is - szót emelhetnének.

Igy örökölte az intézet új vezetése a régi pártállamtól a két „hadtörténészt”, akikkel szemben mindig gálánsan viselkedett, mert a szerződésben meghatározott tiszteletdíjat folyamatosan fizette. Így: 1989. 10. 15-én szerzőnként 35 000-35 000 forint; 1989. 12. 19-én 35 000-35 000 forint; 1990. 04. 19-én 70 000-70 000 forint; 1990. 10. 24-én 50 000-50 000 forint bruttó összeget - azaz 190 000 forintot vettek kézhez személyenként, és még 90-90 ezer forintot kapnak a közeljövőben.

Ez az ívenkénti 7000 forint feltűnően magas honorárium. Általában „villában” kötik a szerződést és csak a kézirat elfogadásakor szokás a végleges összeget megállapítani. Tudományos munkáért, tudományos fokozattal rendelkező személyek is csak ritkán kapnak ilyen magas honoráriumot. Munkájuk ugyanakkor némi kívánnivalót is hagy maga után. Nem tekinthető tudományos munkának, mert ezeket az adatokat manufaktúrális módon, tudományos segéd-erők jobban összeszedik, mint a nevezettek. Ugyanis az elkészült „sematizmus”-ban nincs forrásjelölés, nem tudni, hogy adataikat honnan merítették? Érthetetlen, hogy a megrendelő nem kérte ezt tőlük számon!

Szokatlan az is, hogy a szerzők az ívenkénti magas tiszteletdíjon kívül megkaptak

az intézettől mindent (gépíró, fénymásoló stb.), ami munkájukhoz szükségeltetett - amit más esetekben a szerzőnek a honoráriumból kell állnia.

Gellért-Csendes bizonyára rég olvashatták a megbízói szerződést és így elfeledkeztek róla, hogy annak 4. pontja mit tartalmaz. Nem árt feleleveníteni:

„A megbízó a kézirat elfogadásával megszerzi a műkiadásának (hasznosításának) kizárólagos jogát. Jogosult a művet az általa meghatározott példányszámban és terjedelemben többször is kiadni, idegen nyelvre lefordítani”.

Ugyanakkor az intézet iratárában található még egy „szerződés- kiegészítés” is. Ebben világosan kimondják: „dr. Csendes László és dr. Gellért Tibor tudomásul vesszük, hogy a Hadtörténeti Intézet és Múzeum megbízásából általunk készített OA Hadsereg vezető beosztású állományának rangsorolása 1945-1989E című munka kézírata és anyaga a Hadtörténeti Intézet és Múze-

um kizárólagos tulajdonát képezik. Az anyag részbeni, vagy teljes felhasználása csak a megbízó engedélyével történhet. A további feldolgozás kizárólagos joga a megbízóé”;

A szerzők azonban erről megfeledkeztek. Gondolták, egy rókaról két bőrt lenyúzni ilyen inséges, inflációs időben, nem rossz ötlet. Ezért szerződést kötöttek a Zrínyi Kiadóval a fenti munka kiadására. Amikor a Kiadó tudomást szerzett az előzményekről, a szerződéstől elállt.

Ők azonban nem mondtak le a róka második bőrről. Ezt tanúsítja a HETI HÍRNÖK című lap 1990. október 17-i számában, a 13. oldalon megjelent írás is. Jó lenne, ha letennének szándékukról...

Tanulság, hogy megfontoltabbnak kellett volna lenni, hogy kire bíznak ilyen munkát. Mert egy ilyen megbízással nemcsak élni, de visszaélni is lehet.

Dr. Györkei Jenő
alezredes

„Nem volt szerződésük a kiadóval”

- Főgazdátú úr, zajlottak egyáltalán csaták a háttérben?
- Nem voltak csaták. Szeretném leszögezni, hogy a magunk részéről az összeállítást érdekesnek találtuk és meg is kívántuk jelentetni.
- Akkor ki tiltotta meg a könyv kiadását?
- Senki. Azt történt, hogy mint minden ilyen jellegű munkánál, ez esetben is szakembereket és jogászokat kértünk fel a Honvédelmi Minisztériumból, illetve a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületétől a megjelentetés jogi akadályainak felkutatására. A jogászok egybehangzó véleménye pedig az volt, hogy a kötetben foglaltak a jelenleg érvényben lévő Polgári törvénykönyv szerint személyiségi jogokat sértenek. Érthető, hogy nem vállalhatta a kiadó, hogy - számára eleve kilátástalan - perekkel bírkózzon a következő hónapokban, években. Ez olyan súlyos anyagi károkat okozhatott volna, hogy el kellett tekintenünk a kötet kiadásától. Ezt egybként meg is beszéltük a szerzőkkel, de ezt nekik is illetet volna tudniuk.
- A lapunkban közölt két levéllel kapcsolatban van-e valamilyen észrevétele?
- Igen, van. Szeretném, ha Gellért Tibornak, aki történész osztályvezetőként ment nyugdíjba nem nekem kéne elmagyaráznom, idézem: „hogyan lehetséges - Európában -, hogy plémi iskolai végzettséggel tábomok, hadseregpáncsnok, sőt honvédelmi miniszter, vagy akár hadbíró is lehetett néhány ember.” Úgy gondolom, Gellért Tibor - miután itt élt közöttünk az elmúlt negyvenöt évben, talán másoknál is jobban tudja kérdésére a választ. Egy azonban biztos: korábbi jogsértésekre hivatkozva, nem követhetünk el újabb jogtalanságot. Még ha ebbe, 1990 Európájában senki sem halna bele. Ezzel Gellért Tibor is egyetértett, a már említett megbeszélésen.
- Györkei úr leveléhez van-e hozzáfűzni valója?
- Egyetérték a levélben írottakkal, egy kivétellel. Györkei úr abban téved, hogy a Zrínyi Kiadó elállt a szerződésben foglaltaktól. Szeretném nyomatékosan kijelenteni, hogy a szerzőkkel semmiféle szerződést nem kötöttünk, és nem is fogunk...

Zilahy Tamás